містяться у складниках царин джерела й мети, та реконструкцією передконцептуальної сторони словесного поетичного образу через аналіз архетипів, які є їх підґрунтям. Концепт царини мети, як правило, є вираженням архетипної чи базової концептуальної ознаки слова. Так, наприклад, у словесному поетичному образі: "*Love may be a thin horizon air"* (Sandburg), – царина мети може бути представлена концептом ЛЮБОВ, що збігається як із поняттям "любов", так і з його словесним втіленням у лексико-синтаксичній структурі образу. Інакше кажучи, якщо "значення слова – це концепт, схоплений знаком" [Кубрякова 1997, с. 88] чи "підведений під тіло знаку" [там само, с. 253], у наведеному прикладі "тіло знаку" і концепт збігаються. Натомість у словесних поетичних образах: *"down the arches of the years"* (Thompson); *"As I ebb'd with the ocean of life"* (Whitman) – "*як я згасав в океані життя*"; *"Life is an incurable disease"* (Cowley) – "*Життя є хворобою, що не лікується*"; *"the vast hotel – the past"* (Brock-Broido) – "*неосяжний готель – минуле*"; *"The present breaks our hearts"* (Rich) – "*Сьогодення розриває наші серця*"; *"ages of storm" – "віки шторму"*; *"The curs of the day"* (Jeffers) – "*курс дня*" – концептом царини мети є концепт ЖИТТЯ, під який підводяться різні слова: *the years – роки, life – життя, the past – минуле, the present – теперішнє, ages – віки, the day – день.*

Таким чином, у результаті концептуального аналізу словесних поетичних образів американської поезії виявлені лінгвокогнітивні операції **конкретизації**, **спеціалізації**, **модифікації** та лінгвокогнітивні процедури **розширення, узагальнення,** задіяні у формуванні концептуальної й вербальної іпостасі образів. Виявлення таких операцій і процедур аналізу семантики мовних одиниць сприяє більш глибокому проникненню у смисл поетичного тексту при навчанні студентів інтерпретації та перекладу англомовної літератури.

Перспективою подальшого дослідження є виявлення стратегій і тактик інтерпретації образного простору поетичного тексту.

Література

Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. – М.: Наука, 1981. – 139 с. *Кухаренко В.А.* Интерпретация текста. – Одеса: Лат стар, 2000. – 292с. *Рікер П.* Конфлікт інтерпретацій: Пер. з франц. // Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. – Львів: Літопис. – 1996. – С. 227 – 242. *Хайдеггер М.* Истоки художественного творения // Зарубежная эстетика и теория литературы XIX-XX вв. – М.: Изд-во МГУ. – 1978. – С. 264 – 313. *Мамардашвили М.К.* Стрела познания. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 396 с. *Кубрякова Е.С.* Части речи с когнитивной точки зрения. – М.: Институт языкознания РАН, 1997. – 326 с.

БЄЛОЗЬОРОВА Ю.С.
(Запорізький нац. ун-т)

КОНЦЕПТОПОЛЕ ЧАСУ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ: КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНИЙ АНАЛІЗ

Попри те, що дослідження феномена "час" неодноразово ставало предметом структурно-граматичних, логіко-семантичних, функціонально-комунікативних і лінгвокогнітивних розвідок на матеріалі як слов'янських, так і германських мов, його когнітивно-дискурсивна природа все ще не знайшла задовільного висвітлення в лінгвістичних розвідках. Необхідність системного дослідження когнітивно-комунікативного статусу часових відношень із позицій новітніх надбань мовознавства зумовило його розгляд у трихотомії 'форма – зміст – функція'. Такий підхід, у свою

чергу, є пов'язаним із описом системно-мовних параметрів часу, а також шляхів і механізмів його реалізації в мовленні.

Категорія часу в цілому акумулює в собі, з одного боку, певну суму апріорно-досвідних уявлень щодо об'єктивно мінливих параметрів матеріального світу, а з іншого, – є прямим відображенням категоризуючої діяльності людини, закріпленої в мовній свідомості у вигляді сталих уявлень про синкретичну єдність простору і часу [Никитин 2003, с.25; Снхчян 2005, с.134]. Результатом категоризуючої діяльності людини є мовна картина світу – та частина когнітивної інфраструктури, яка сформувалася у свідомості певного етно- і лінгвокульнурного колективу й відтворюється за допомогою мовних категорій, одиниць. Мовна картина світу безпосередньо співвідноситься з концептуальною, що відбивається у вигляді його "вторинного" існування та базується на наявності в концептосфері етносу "окремих понятійно-смислових ділянок – концептуальних полів" [Кошарная 2002, с.54].

У концептополі часу темпоральні відношення постають у системі "гіперконцепт – концепт – гіпоконцепт". Гіперконцепти позначають нижчий від категорії, але вищий від концепту ступінь абстракції та становлять собою один із способів дискретного членування світу людиною відносно самої себе як відправної точки буття у вигляді двох різнонавантажених величин – "екзистенційний (якісний) час" і "метричний (кількісний) час" (Див. рис. 1). У свою чергу, власне концепти як складові гіперконцептів конституюються більш дрібними таксонами – гіпоконцептами.

Рис. 1. Концептуальне поле часу

Гіперконцепт "екзистенційний час", при виділенні якого головним фактором є емпіричність (переживання, усвідомлення, оцінка часу), конституюється в німецькомовній картині світу бінарно влаштованими концептами 'вічність' / 'позачасовість', 'віддаленість' / 'невіддаленість', 'циклічність' / 'лінійність'.

Концепти 'позачасовість' / 'вічність' можуть співвідноситися в буденній свідомості зі світом Бога, потойбічним буттям або з нескінченною тривалістю, подіями, які мають особливу духовну чи культурну цінність. У межах темпоральної карти німецькомовного дискурсу вони виступають у вигляді гіпоконцептів 'сталість', 'протяжність', 'безперервність' і реалізується за допомогою хронолексем, посилюючих ці значення (найбільш частотні – immer, stets, ständig, ewig, allzeit; lange,

solange; endlos, pausenlos, konstant), а також панхронного презенса.
Концепт ‘циклічність’ співвідноситься з космологічною, а ‘лінійність’ – з історичною свідомістю, необхідними атрибутами якої є ідеї початку та кінця. Циклічність відображає послідовність однотипних подій, повторюваність життєвих і природних “кіл”, й, підрозділяючись на гіпоконцепти, експлікується у німецькій мові в основному за допомогою лексичних індексів: частотності (напр. immerwieder, wieder, noch und noch, oft, öfters, oftmals, häufig, manchmal, wieder und wieder, immer wenn, sooft, zweimal, dreimal usw.), регулярності (напр. nachts, mittwochs, täglich, monatlich, jedes Jahr, regelmäßig usw.), багаторазовості (напр. verschiedene Male, mehrmals, mehrmalig), нерегулярності (von Zeit zu Zeit, ab und zu). Концепт ‘лінійність’, виражаючи односпрямованість поступального руху, знаходить своє втілення як у граматичних засобах (презенс, претеритум, перфект, футурум-1), так і в цілій низці лексичних маркерів, співвіднесених із гіпоконцептами ‘лінійне минуле’– früher, vorher, vorig, gestrig, bereits, längst, schon, bisher, als, nachdem usw.; ‘лінійне теперішнє’ – jetzt, heute, heutzutage, heutig, nun, derzeit, zur Zeit usw.; ‘лінійне майбутнє’ – in der Zukunft, künftig, später, morgen, nachher usw.). Сучасній німецькомовній свідомості притаманний симбіоз циклічного й лінійного сприйняття часу з домінантою останнього як прогресивного та відкритого для майбутнього.

У бінарній концептосистемі ‘віддаленість’ / ‘близькість’ у німецькій мові найбільш послідовно реалізується перший концепт. Він може передаватися як у лексикалізований спосіб (за допомогою хронолексем близького минулого, напр. gestern, kürzlich, letzhin, neulich, soeben, umlängst, zuletzt, in der letzter Zeit usw.; далекого минулого, напр. einst, einstmals, vor einem Tag/ Monat/ Jahr, vor Zeiten, längst, schon lange, irgendwann usw.; близького майбутнього, напр. bald, demnächst, gleich, morgen, übermorgen, nächstens usw.; віддаленого майбутнього, напр. einmal, irgendwann usw.), так і в морфологізований спосіб (перфект, плюсквамперфект, футурум-2). У противагу цьому ідея близькості подій відтворюється виключно лексичним шляхом. Важливим є і той факт, що для фіксації віддаленості (по)дії від моменту мовлення щодо минулого існують різноманітніші й частотніші лексичні засоби, тоді як в окресленні майбутнього простежується тенденція до зростання кількості та якості засобів маркування близькості події до моменту мовлення як більш реальної.

Гіперконцепт “метричний час” віддзеркалює кількісний аспект концептуалізації часу та зводить його до одиниці обчислення. Метризація (міра) часу відриває його від якісної специфіки в баченні зміни подій, процесів і станів, призводячи до його абсолютизації – відриву від простору. Вона закріплюється в мовній свідомості у вигляді когнітивної структури, що конституюється концептами ‘короткочасність’, ‘тривалість’ і ‘конвенціональність’.

Темпоральна лексика, що концептуалізує короткочасність (die Minute, die Sekunde, der Moment, der Augenblick) та тривалість (der Tag, die Stunde, die Woche, der Monat, das Jahr usw.) не завжди співвідноситься з об’єктивними параметрами вимірюваного часу. Цим концептам можуть також відповідати цілі фрагменти життєвого світу людини (напр. ein entscheidender Augenblick des Lebens – вирішальний момент у житті; die glücklichen Tage der Jugend – щаслива пора молодості; die schwere Stunde – час/пора випробувань [Wortschatzlexikon 2003]). Темпоральні індекси die Minute та die Sekunde часто використовуються для передачі круговороту подій, опису швидкості плину повсякденного людського буття (напр. Ich bin in einer Sekunde zurück; das hielt nur drei Minuten an; Er hatte dafür keine Minute [Wörter und Wendungen 1988, S.222]), а der Moment та der Augenblick – для характеристики зовнішнього світу подій, глобальних ситуацій, що впливають на

психологічний стан людини (напр. ein kritischer / lichter Moment, ein großer / unvergeßlicher Augenblick [Wortschatzlexikon 2003]).

У конвенціонально-суспільному часі відображається умовно-метрична періодизація явищ природи і життєвого світу людини, квантифікована у вигляді точних календарних термінів і конкретних дат літочислення. Закріплення в календарі деяких стійких циклічних процесів макросвіту пов'язане (крім зручності часової орієнтації в довкіллі) з усвідомленням важливості природних, культурно-історичних, релігійних явищ для життєдіяльності людини, з прагненням до узгодження своєї поведінки з прийнятими в соціумі нормами .

Використання граматичних, лексичних і лексико-граматичних засобів маркування часової референції в мовленні детермінується парадигматичними і синтагматичними чинниками. Останні задаються не лише контекстом чи дистрибуцією, але й дискурсивними умовами спілкування, які, у свою чергу, детермінуються органічною взаємодією його когнітивних і комунікативних начал. Усвідомлення цього факту дозволило простежити використання темпоральних маркерів у трьох типах дискурсу – розмовно-побутовому, офіційно-діловому і публіцистичному. При всіх розходженнях у темпоральному аранжуванні кожного з цих дискурсів існують й інтегральні моменти когнітивно-комунікативного порядку, до яких належать насамперед такі чинники, як ергономічність мовленнєвої діяльності та синергія мовних засобів.

Ергономічність втілює прагнення мовленнєвої особистості до когнітивно спрощеного й прагматично ефективного оформлення часових характеристик висловлення [Ісакова 2001, с.10]. У руслі цієї тенденції помітне домінування презенса як поліфункціональної часової сфери в усіх трьох типах дискурсу та певна конкурентоспроможність претеритума порівняно з перфектом. У сучасній німецькій мові презенс, перфект і претеритум тяжіють до ролі провідних темпоральних маркерів дискурсу, оскільки здатні ефективно заміщувати когнітивно й структурно ускладнені футурум-1, футурум-2, плюсквамперфект, а претеритум у деяких випадках – і перфект.

У розмовно-побутовому дискурсі преференційне використання презенса у всіх трьох часових перспективах, активізація претеритума у плані минулого та низька участь футуральних форм щодо реалізації майбутніх подій зумовлюється інтенцією мовленнєвої особистості до максимального укомпактнення темпоральної інформації, що вимагає ментально, структурно й артикуляційно сприятливого оформлення висловлення для прискорення інтерактивної взаємодії. В офіційно-діловому дискурсі підвищена частотність уживання презенса у всій його значеннєвій палітрі, майже рівночинна активність перфекта й претеритума у плані минулого, невживаність футурума-2 у сфері майбутнього пов'язані зі специфічними прагманастановами ділового листування, в якому мовець прагне до уникнення неточностей чи двозначностей при кодуванні інформації, а також намагається створити сприятливу атмосферу спілкування у формі діалогу.

Високу продуктивність виявляє презенс і в публіцистичному дискурсі, однаково активно використовуючись як у сфері минулого, так і майбутнього. Сигналізуючи про безпосередню близькість описуваного до моменту мовлення, презенс дозволяє наблизити здійснені та заплановані (по)дії до перцептивного простору адресата. Стосовно претеритума ця картина дещо міняється: в публіцистичному дискурсі він (як традиційно домінуюча часова форма минулого) зазнає конкуренції з боку перфекта, бо тут має місце переключення комунікативних регістрів – з неспрямованого на спрямований, що надає публіцистичному мовленню не тільки емоційності, а подекуди й створює ефект драматизації повідомлюваного.

У цілому використання часових форм у різних типах дискурсу скеровується

загальною тенденцією до заощадження мовних ресурсів і мовленнєвих зусиль, що сприяє аранжуванню часової інформації в матеріально спрощеній, а тому і в оптимально сприятливій для декодування формі, що не в останню чергу зумовлюється законами синергетики. Синергетичні сили визначають такі когнітивно-комунікативні принципи реалізації часових відношень у дискурсі, як взаємоузгодженість темпоральних форм і комунікативних регістрів та залежність актуалізації синтагматичних значень часових форм від дискурсивного середовища.

Узгоджуючи використання трансрівневих мовних засобів, синергетичні сили призводять до рівноваги й гармонізації темпоральної карти дискурсу [Пономаренко 2002, с.80]. Особливо помітним це стає у плані реалізації екзистенційного та метричного часу, а також механізмів їх когнітивної метафоризації в дискурсі.

Так, у розмовно-побутовому дискурсі вибір лексико-темпоральних показників зумовлюється міркуваннями економності, стислості та прозорості, що віддзеркалює тенденцію до структурної компактності й прагматичної ефективності в подачі темпоральної інформації. Однак, основний акцент тут робиться на емоційно-суб'єктивній оцінці подій і станів у ракурсі їх часової локалізації, а тому в буденному спілкуванні переважають якісні характеристики репрезентації часу (див. рис. 2), при яких 'лінійність', 'циклічність' і 'віддаленість' стають провідними концептами часової карти цього дискурсу.

В офіційно-діловому дискурсі кількісний аспект концептуалізації часу переважає над якісним (див. там само), оскільки перший сприяє досягненню тієї високої формалізованості та фактуальної конкретики, які є іманентною властивістю будь-якого ділового документа. Публіцистичний дискурс також прагне до використання моносемічних хронолексем, хоч і не перешкоджає їх уживанню в емоційно забарвлених контекстах. У цілому ж публіцистика використовує концептуальні палітри екзистенційного й метричного часу майже в рівних пропорціях (див. там само), що набуває вигляду їх дифузного вживання, при якому має місце взаємопроникнення одного часового концептотипу в інший. Це свідчить про прагнення автора-мовця, з одного боку, до об'єктивності в подачі матеріалу, а з іншого, – до неприховування свого власного суб'єктивно-оцінного відчуття часової картини зображуваних подій.

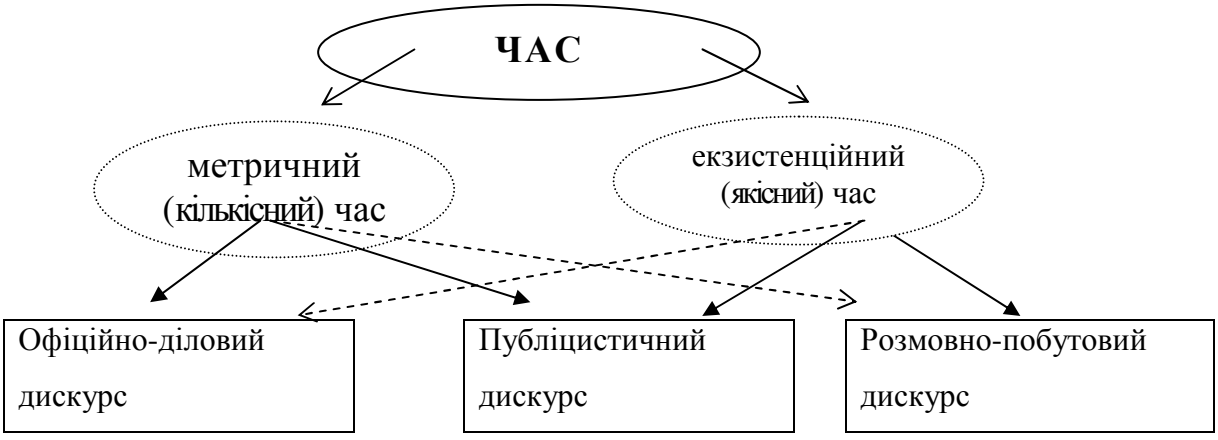

Рис. 2. Схема концептуалізації часу в дискурсивному просторі

Запропонований погляд на когнітивно-дискурсивні засади функціонування часових відношень у дискурсі намічає нові перспективні напрями досліджень. Йдеться, зокрема, про можливість подальших наукових розвідок концептуального устрою інших лінгвокультурних систем в межах усталених категорій – простору, причини, кількості, якості тощо. Не менший інтерес становить і проблема експлікації часу в інших типах дискурсу, причому на матеріалі не тільки німецької, а й багатьох

інших природних мов, особливо в ракурсі лінгвостатистики з урахуванням соціолектних, ґендерних і вікових факторів його використання в мовленні.

Література

Ісакова Є.П. Ергономічні характеристики категорій англійського дієслова: Автореф. дис... канд. філолог. наук: 10.02.04 / Київськ. нац. ун-т. – К., 2001. – 20 с. *Кошарная С.А.* Миф и язык: Опыт лингвокультурологической реконструкции русской мифологической картины мира. – Белгород: БелГУ, 2002. – 288с. *Никитин М.В.* Основание когнитивной семантики. – СПб: Из-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2003. – 277с. *Пономаренко Е.В.* Лингвосинергетика – новая парадигма в науке о языке и речи // Мова і культура. – К.: Вид. Дім Дм. Бураго, 2002. – Вип. 5.– Т. 2, ч. 2. – С. 78-83. *Снхчян А.С.* Основные способы концептуализации времени в английском языке // Иностранные язики: Материалы конференции. – СПб.: Издательство РГПУ им. А.И. Герцена, 2005. – С.132-134. *Wortschatzlexikon.* Internet-Projekt Deutscher Wortschatz. – Universität Leipzig, Institut für Informatik, 2003 **–** http://www.wortschatz.uni-leipzig.de *Wörter und Wendungen:* Wörterbuch zum deutschen Sprachgebrauch / Hrsg. W. Agricola. – Leipzig: Bibliographisches Institut, 1988. – 818 S.

БЄЛОУСОВА А.Є.
(Запорізький нац. ун-т)

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ PUBLIC RELATIONS ФРАЗЕОЛОГІЧНИМИ ЗАСОБАМИ АМЕРИКАНСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сучасна лінгвістична наука характеризується активним інтересом до національно-культурних і когнітивних особливостей феноменів, які вивчаються. Когнітивна лінгвістика визнана такими вченими як А. Вежбицька, В. Маслова, Н. Арутюнова, А. Ігнаткіна, Є. Кубрякова як напрямок, формуючий нову реальність мовознавства. Саме когнітивна лінгвістика перенесла акцент з дослідження мовної системи на аналіз широкого кола аспектів буття людини, від концептуальної системи до контексту епохи та культури.

Вивчення проблеми вираження в мові результатів сприйняття та осмислення оточуючого світу потребує дослідження різних сторін когнітивної дійсності. Особлива увага в працях сучасних вчених приділяється національно-культурній специфіці регіональних мовних варіантів (наприклад праці А. Ігнаткіної, Н. Крючковой, О. Рогач). Згідно з притаманним інтересом лінгвістів до цієї проблеми, актуальність дослідження репрезентації окремого концепту фразеологічними засобами регіонального варіанту (американського варіанту) англійської мови, виявлення особливостей репрезентації концепту в лінгво-культурологічному аспекті не викликає сумнівів.

Об'єкт даного дослідження - концепт Public Relations (PR), його репрезентація в американській лінгвокультурі. **Предмет** дослідження – вивчення фразеологічних репрезентацій концепту PR та виявлення їх національно-культурної специфіки в американській лінгвокультурі. **Мета** дослідження – виявити національно-специфічні ознаки концепту PR в американській лінгвокультурі на основі комплексного дослідження даного концепту та його фразеологічних репрезентацій з урахуванням екстралінгвістичних факторів формування та розвитку концепту.

Завдання. Складний характер концепту PR та недостатньо вивчені проблеми когнітивної лінгвістики обумовили необхідність вирішення низки питань в даному дослідженні, а саме:

- Становлення місця когнітивної лінгвістики на сучасному етапі розвитку